

OILA, FUQAROLIK JAMIYATI VA DAVLATNING AXLOQIY ASOSLARI

Annotatsiya:

Mazkur maqolada oilaning axloqiy vazifasi, fuqarolik jamiyatining ma'naviy ustunliklariga ta'siri va davlat tuzilmalari axloqiy mezonlar asosida qanday faoliyat olib borishi haqida so'z yuritiladi. Axloqiy qadriyatlar oilada shakllanib, fuqarolik jamiyati orqali ommalashadi va davlat siyosatida o'z ifodasini topadi. Shuningdek, maqolada axloqiy asoslar tizimining uzviyligi va bu tizimning barqaror ijtimoiy taraqqiyotdagi roli tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar:

oila, axloq, fuqarolik jamiyati, davlat, qadriyatlar, vijdon, mas'uliyat, ma'naviyat.

Information about the authors

Ibrogimova Gulbaxor Eshmamatovna,
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universiteti, "Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrasi o'qituvchisi

Kirish

Axloq har qanday jamiyat taraqqiyotining negizi bo'lib, u orqali shaxs, oila va jamiyat hayoti tartibga solinadi. Oila esa, bu qadriyatlarning dastlabki shakllanish manbaidir. Har bir sog'lom jamiyat axloqiy jihatdan yetuk avlodga tayanadi. Shu sababli axloqni faqat shaxsiy fazilat deb emas, balki ijtimoiy, madaniy va siyosiy institutlararo uzviy tizim deb baholash kerak. Mazkur maqolada oila, fuqarolik jamiyati va davlatning axloqiy o'zaro ta'siri keng qamrovda tahlil etiladi.

1. Oila – axloqning birlamchi manbai

Oila – shaxs axloqining dastlabki bosqichda shakllanadigan muhitidir. Bu muhitda bola ijtimoiy me'yorlarni o'zlashtiradi, mehr-shafqat, halollik, poklik, hurmat, sabr, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni amaliy ko'rinishda o'zlashtiradi. Aynan oiladagi muhit farzandning kelajakdagi fuqarolik pozitsiyasi, jamiyatdagi roli va vijdoniy yondashuvining asosi bo'lib xizmat qiladi.

Shu boisdan oilaning ijtimoiy institut sifatidagi axloqiy ta'siri faqat shaxsiy darajada emas, balki jamiyat taraqqiyoti darajasida ham muhim ahamiyatga ega.

2. Fuqarolik jamiyati – ijtimoiy axloqiy ongning ko'zgusi

Fuqarolik jamiyati – bu davlatdan nisbatan mustaqil bo'lgan, lekin jamiyat hayotida faol ishtirok etuvchi ijtimoiy tuzilmalardir. Ular ijtimoiy nazorat, axloqiy muvozanat va shaffoflikni ta'minlovchi mexanizmlarni o'z ichiga oladi.

Nodavlat notijorat tashkilotlari, diniy va ma'naviy muassasalar, matbuot va fuqarolik birlashmalari axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, korrupsiyaga qarshi kurash, gender tengligi, bolalar huquqlari kabi masalalarda fuqarolik jamiyatining axloqiy pozitsiyasi hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'ladi.

3. Davlat – axloqiy siyosat yurituvchi asosiy institut

Davlat siyosati insonparvarlik, adolat, qonun ustuvorligi, vijdon erkinligi, halollik va ochiqlik kabi axloqiy qadriyatlarga asoslangandagina barqaror rivojlanishni ta'minlay oladi.

Konstitutsiya, qonunlar va davlat dasturlari orqali axloqiy me'yorlar mustahkamlanadi. Shu jumladan, ta'lim tizimi orqali yoshlarga axloqiy tarbiya beriladi, ommaviy axborot vositalari esa axloqiy madaniyatni ommalashtiradi.

Davlat axloqiy ustuvorlikni ta'minlash orqali fuqarolar ishonchini oshiradi, fuqarolik jamiyatini rivojlantiradi va ijtimoiy uyg'unlikka erishadi.

4. Uchlik tizimning uzviyligi va o'zaro bog'liqligi

Oila – fuqarolik jamiyati – davlat tizimi bir-birini to'ldiruvchi, kuchaytiruvchi va tartibga soluvchi elementlardir. Oila shaxsni tarbiyalasa, fuqarolik jamiyati uni mustahkamlaydi va davlat esa uni qonuniy asosda qo'llab-quvvatlaydi. Agar ushbu tizimlardan biri zaif bo'lsa, jamiyatning ma'naviy-axloqiy poydevori larzaga keladi.

Masalan, oiladagi beparvolik fuqarolik ongining susayishiga olib keladi. Fuqarolik jamiyatidagi axloqiy tanazzul esa davlat institutlariga nisbatan ishonchsizlikni kuchaytiradi.

5. Axloqiy inqirozning oldini olish va takomillashtirish yo'llari

Bugungi globallashuv davrida ommaviy madaniyat va raqamli texnologiyalar ta'siri ostida yoshlarning axloqiy me'yorlari zaiflashmoqda. Bunga qarshi quyidagi choralarni ko'rish muhim:

- **Oila institutini qo'llab-quvvatlash:** Axloqiy tarbiyani mustahkamlash, ota-onalar savodxonligini oshirish.
- **Fuqarolik jamiyatini faollashtirish:** Axloqiy targ'ibot ishlarini kuchaytirish.
- **Davlat siyosatini ma'naviylashtirish:** Ta'lim, madaniyat va axborot siyosatini axloqiy ustuvorlikka yo'naltirish.

Xulosa

Oila, fuqarolik jamiyati va davlatning axloqiy asoslari o'zaro chambarchas bog'liqdir. Bu tizim barqaror rivojlangandagina ijtimoiy uyg'unlik, ma'naviy yuksalish va davlat mustahkamligi ta'minlanadi. Axloqiy qadriyatlarni har bir darajada – oilada, jamoatchilikda va davlat siyosatida – birdek qadrlash va rivojlantirish zarur. Bu esa nafaqat bugungi kun, balki kelajak avlod uchun ham poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. A. (1997). *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. T.: Ma'naviyat.
2. G'afurov, S. (2015). *Fuqarolik jamiyati: mohiyati va rivojlanish istiqbollari*. Toshkent: TDYU nashriyoti.
3. Xudoyberdiyev, A. (2020). *Oila va axloq masalalari*. T.: Ma'naviy meros.
4. Habermas, J. (1996). *Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. MIT Press.
5. Parsons, T. (1951). *The Social System*. Glencoe: Free Press.
6. Rasulov, O. (2019). *Ijtimoiy fanlar va axloqiy qadriyatlar uyg'unligi*. "O'zbek adabiyoti" jurnali, 3(17), 45-52.
7. Hegel, G.W.F. (1820). *Philosophy of Right*. (Translated ed. 2003). Cambridge University Press.

-
8. Ahmadov, A. (2021). *Ommaviy madaniyat va axloqiy inqirozlar*. “Zamon” ilmiy jurnali, 4(22), 89-95.
  9. Saidov, A. X. (2017). *Fuqarolik jamiyati va inson huquqlari*. Toshkent: Adolat nashriyoti.
  10. UNESCO (2001). *Universal Declaration on Cultural Diversity*.